

dr Adam Zienkiewicz
Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

AUTOREFERAT

informujący o zainteresowaniach i osiągnięciach naukowych habilitanta sporządzony dla celów postępowania habilitacyjnego

1. Imię i nazwisko:

ADAM ZIENKIEWICZ

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

W 1999 r. ukończyłem magisterskie studia politologiczne, specjalizacja: filozoficzno-etyczna, w Instytucie Nauk Politycznych i Filozoficzno-Społecznych, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Temat pracy magisterskiej: „Prawo a moralność. Wybrane zagadnienia filozofii prawa”, praca przygotowana w ramach seminarium z historii filozofii, w Katedrze Filozofii Współczesnej.

W 2000 r. ukończyłem magisterskie studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytetu Gdańskiego. Temat pracy magisterskiej „Umiejętność przekonywania w pracy prawnika”, praca przygotowana w ramach seminarium z teorii i filozofii prawa, w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa.

W 2007 r. uzyskałem stopień naukowy doktora nauk prawnych, specjalność: teoria państwa i prawa, na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: „Mediacja w sprawach cywilnych – studium teoretycznoprawne”, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Korybskiego. Recenzentami rozprawy byli: prof. dr hab. Jolanta Jabłońska – Bonca oraz prof. dr hab. Leszek Leszczyński. Napisana przeze mnie praca doktorska, opublikowana po nieznacznym zmodyfikowaniu, pod tytułem „Studium mediacji. Od teorii ku praktyce”, DIFIN, Warszawa 2007 – otrzymała wyróżnienie w IV edycji Konkursu im. prof. Zygmunta Ziemińskiego, organizowanego przez WPIA Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na najlepsze prace autorów polskich, opublikowane lub przygotowane w kraju lub za granicą w latach 2006-2007, z zakresu: teorii prawa,

prawniczych zastosowań logiki, socjologii prawa, metodologicznych zagadnień prawoznawstwa, etycznych problemów prawoznawstwa.

W latach 2002-2006 odbyłem aplikację radcowską. W 2006 r. zdałem egzamin radcowski i zostałem wpisany na listę radców prawnych Okręgowej Izby Radców Prawnych w Olsztynie. Od 2010 r. jestem wpisany na listę mediatorów Ośrodka Mediacji Gospodarczych przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Olsztynie.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie

W latach 1999 – 2001 byłem asystentem w Katedrze Filozofii Współczesnej, Instytutu Nauk Politycznych i Filozoficzno-Społecznych UWM w Olsztynie.

W latach 2001-2002 byłem asystentem w Zakładzie Systemów i Doktryn Politycznych, Instytutu Nauk Politycznych, UWM w Olsztynie.

W latach 2002 - 2007 byłem asystentem w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa i Państwa na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie.

W latach 2007 - 2016 byłem adiunktem w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa i Państwa na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie (od 2015 r. katedra uzyskała nową nazwę: Katedra Filozofii i Polityki Prawa).

Jednocześnie w latach 2010 - 2016 byłem kierownikiem oraz wykładowcą studiów podyplomowych „Mediacja i inne Alternatywne Formy Rozwiązywania Sporów”, prowadzonych na Wydziale Prawa i Administracji UWM Olsztynie.

Od 2016 r. do obecnie – jestem adiunktem w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UWM Olsztynie, w dalszym ciągu prowadząc pracę naukową i dydaktyczną przede wszystkim w obszarze zainteresowań teorii i filozofii prawa.

Inne jednostki naukowe (współpraca na podstawie umów cywilnoprawnych)

W latach 2007-2009 byłem wykładowcą na studiach podyplomowych „Mediacja sądowa i pozasądowa”, prowadzonych na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie.

W latach 2012-2014 byłem wykładowcą na studiach podyplomowych „Mediacje i negocjacje społeczne”, prowadzonych przez Instytut Administracji i Prawa, Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu.

Od 2009 do obecnie - jestem ekspertem Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych.

Od 2011 do obecnie – jestem wykładowcą na studiach podyplomowych „Mediacja i inne metody alternatywnego rozwiązywania sporów”, prowadzonych przez Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów, Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a. tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego,

Autorstwo monografii pod tytułem:

„*Holizm prawniczy z perspektywy Comprehensive Law Movement. Studium teoretycznoprawne*”

b. autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa):

Adam Zienkiewicz, *Holizm prawniczy z perspektywy Comprehensive Law Movement. Studium teoretycznoprawne*, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa 2018, ss. 441 (ISBN 978-83-8085-722-3).
Recenzent wydawniczy: dr hab. Andrzej Korybski, prof. nadzw. UMCS.

c. omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Mając na uwadze brak możliwości całkowitego wyeliminowania konfliktów interpersonalnych, grupowych czy międzypaństwowych z życia społecznego, których eskalacja niejednokrotnie prowadzi do tak poważnych zjawisk jak konflikty zbrojne, terroryzm, przestępczość czy codzienne dramaty osobiste i rodzinne, zasadne jest stałe poszukiwanie, badanie i aplikowanie zwłaszcza różnorodnych form opanowywania sporów prowadzących do realnego likwidowania nie tylko ich skutków, ale i przyczyn. Nie przeceniając możliwości i roli prawników w aktualnym świecie, wydaje się, że wciąż mamy do czynienia ze zbyt niskim wykorzystaniem potencjału profesji prawniczych w zakresie polubownego opanowywania konfliktów oraz w budowaniu pokojowego współistnienia społecznego. Prawnicy nadal sytuowani są częściej po stronie zawodów, które przynoszą konfrontację, rywalizację, walkę aniżeli zrozumienie, współpracę, porozumienie czy pojednanie stron konfliktów. Tradycyjny proces sądowy, a następnie nierzadko przymusowa realizacja wyroku sądu cywilnego czy karnego w sytuacji występowania zwłaszcza istotnych problemów psychologicznych, relacyjnych czy społeczno-bytowych stron nie daje żadnej pewności na trwałą likwidację przyczyn ich problemów i sporów, ustanowienie pokojowych relacji interpersonalnych czy pozytywną przemianę osobową, gwarantującą brak powrotu do negatywnych postaw i zachowań, w tym naruszających prawo lub inne normy społeczne.

W odpowiedzi na powyższą konstatację, zgodnie z postulatami podejmowanymi przez filozofię i teorię prawa problemów doniosłych praktycznie oraz wypełniania roli specyficznego „łącznika”

między naukami prawnymi a dorobkiem innych nauk w ramach tzw. zewnętrznej integracji prawoznawstwa - **główny cel** wskazanej do oceny rozprawy **stanowiła teoretycznoprawna próba oryginalnego, autorskiego sformułowania założeń koncepcji holistycznego podejścia do prawa, ról i kompetencji prawnika oraz zakresu i sposobów wykonywania praktyki prawniczej**, która została przeze mnie określona mianem „**holizm prawniczy**”. Zaprezentowana koncepcja tworzy alternatywę zwłaszcza dla jednowymiarowego ujmowania zjawiska prawa oraz wyłącznie rywalizacyjnego, procesowego realizowania profesji przez prawników, a także doradztwa hołdującego postulatowi wąskiej specjalizacji, odchodząc przy tym od traktowania przymusu, jako jedynie pożądanej czy zawsze dominującej cechy porządku prawnego. Holizm prawniczy stara się bowiem w szczególności wzmocnić szanse prawników na ich pomoc w skutecznym zapobieganiu zjawiskom powstawania, odnawiania się i eskalowania konfliktów oraz rozwiązywaniu problemów i sporów z uwzględnieniem różnych aspektów życia człowieka, w tym w oparciu o tzw. *peacemaking*, wykorzystujący dorobek nauk pozaprawnych (zwłaszcza psychologii i socjologii) oraz współpracę prawników z ekspertami z innych dziedzin w ramach tzw. *collaborative team* lub zainteresowanymi członkami otoczenia społecznego (tzw. *community decision maker*). Holistyczne podejście do prawa i praktyki prawniczej, poszukując różnorodnych ról zawodowych i społecznych prawników oraz sposobów ich optymalnego realizowania, dostrzega poza tradycyjnymi funkcjami prawa również jego terapeutyczny/antyterapeutyczny i transformatywny potencjał oddziaływania na sferę behawioralną, psychiczną czy społeczną życia człowieka. Konsekwencją takiego ujęcia jest dyrektywa odpowiedniego uwzględniania podczas praktyki przez tzw. holistycznych prawników nie tylko potrzeb i interesów klientów czy stron sporów o charakterze prawno-ekonomicznym, tzw. *legal needs*, ale również potrzeb w szerszym humanistycznym wymiarze – tzw. *human needs*. Wpływa to na zasadność poszukiwania optymalnych rozwiązań danego problemu prawnego czy sporu bez pomijania również ich relewantnych, pozaprawnych wymiarów o charakterze psychologicznym, emocjonalnym, komunikacyjnym, etycznym czy relacyjnym. W tym między innymi w celu określenia ich oddziaływania na stan psychofizyczny człowieka - zarówno klienta/stron sporu, związanych z nimi podmiotów otoczenia społecznego, a także zaangażowanych w sprawę prawników (tzw. *human wellbeing*). Holizm prawniczy akcentuje ponadto przydatność obejmowania przez prawników analizą również tzw. *rights plus*, z którymi należy się liczyć, rozwiązując problemy czy spory prawne, a które wprost nie dotyczą ustanowionych przez ustawę albo umownie obowiązków czy uprawnień stron. Do katalogu *rights plus* zaliczyć można indywidualnie ustalone dla każdego klienta/strony sporu, związane z nim i niepozostające bez znaczenia dla możliwości i sposobów załatwienia sprawy, takie w szczególności kategorie, jak: emocje, uczucia, cele, zasoby, wartości, moralność, wierzenia, relacje interpersonalne, samopoczucie, stan zdrowia psychicznego, poziom rozwoju osobistego (w tym moralnego) czy dobrobytu społecznego. Podczas rozwiązywania problemów prawnych, a zwłaszcza opanowywania sporów istotne znaczenie mogą bowiem mieć nie tylko kwestie regulowane przez tradycyjny kontekst prawno-ekonomiczny, oparty na podejściu rywalizacyjnym, ustalającym np. stopień zawinienia stron, uzyskaną korzyść majątkową, czy to która z nich ma rację. Nie mniej ważne

niejednokrotnie okazują się także kategorie osobowe, takie jak np.: zrozumienie, przeproszenie, wybaczenie, pojednanie, uzdrawianie relacji i postaw oraz budowanie harmonii osobistej, interpersonalnej i społecznej.

Stworzona przeze mnie koncepcja holizmu prawniczego, ze względu na jej założone cele i rozległy zakres badawczy skoncentrowała się na wielu relewantnych obszarach, w ujęciu filozoficznym, teoretycznym i praktycznym, w tym w szczególności na: specyficznej podmiotowej i sprawczej relacji: „prawo – podmiot prawa – prawnik” oraz holistycznym podejściu prawników do realizacji różnorodnych ról zawodowych podczas doradztwa, reprezentacji, prewencji prawnej, opanowywania sporów oraz wymierzania sprawiedliwości.

W ramach szczegółowych rozważań zawartych w poszczególnych rozdziałach rozprawy, w uporządkowany sposób podjęto wieloaspektowe, w tym interdyscyplinarne problemy badawcze, dotyczące fundamentalnych komponentów skonstruowanej koncepcji holizmu prawniczego, wśród których znalazły się m.in. takie kwestie, jak:

- 1) najważniejsze idee inspirujące zaprezentowaną koncepcję, wywodzone z nowatorskiego i interdyscyplinarnego ruchu prawniczego *Comprehensive Law Movement* oraz głównych orientacji i instytucji tworzących ten ruch, m.in.: *Holistic Justice, Therapeutic Jurisprudence, Preventive Law, Creative Problem Solving, Problem-Solving Court*, w tym jego głównych typów tj. *Drug Treatment Court, Domestic Violence Court, Mental Health Court* oraz założeń tzw. *Therapeutic Jurisprudence Model of Problem Solving Courts*;
- 2) wieloaspektowy, wielostronny i interdyscyplinarny charakter holizmu prawniczego korespondujący z koncepcjami wielopłaszczyznowości ontologicznej i metodologicznej zjawisk prawnych oraz zewnętrznej integracji nauk prawnych;
- 3) istota holistycznego podejścia do prawa, akcentującego m.in. jego terapeutyczny i transformatywny wymiar oraz specyficzną triadyczną relację: „prawo – podmiot prawa – prawnik”;
- 4) główne rodzaje postaw holistycznych w praktyce prawniczej (holizm elementarny, holizm szeroki/właściwy, holizm transformatywny);
- 5) holistyczne podejście prawnika do sprawy i klienta/strony sporu (tzw. holistyczna diagnoza danego przypadku);
- 6) problematyka różnorodnych ról i kompetencji holistycznego prawnika, w tym w specyficznym kontekście etycznym (postawa "*think like professional*");
- 7) założenia holistycznego opanowywania sporów, adaptującego paradygmat *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR);
- 8) modelowe zestawienie konstytutywnych cech tradycyjnego procesu sądowego, *Alternative Dispute Resolution* (ADR) oraz *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR);
- 9) holistyczne podejście prawnika do doradztwa (w szczególności co do relacji prawnik - klient oraz celów, cech i przebiegu porady prawnej);

10) holistyczne ujęcie wymiaru sprawiedliwości, w tym rozumienie wymiaru sprawiedliwości i dostępu do wymiaru sprawiedliwości, generalny model wymierzania sprawiedliwości; funkcje, role i kompetencje holistycznego sędziego oraz założenia tzw. „sądu holistycznego opanowywania problemów” (*Problem-Solving Court*);

11) modelowe zestawienie konstytutywnych cech wiodących form holistycznie postrzeganego wymiaru sprawiedliwości, w tym zwłaszcza tradycyjnego postępowania sądowego oraz terapeutyczno-transformatywnego postępowania sądowego, charakterystycznego dla *Problem-Solving Courts*.

Proponowana koncepcja stworzona została z uwzględnieniem wybranego katalogu twierdzeń bazowych, przyjmowanych w literaturze oraz praktyce społeczno-prawnej, związanej z orientacjami tworzącymi nowatorski i szerzej nieznaną polskiej nauce prawa ruch prawniczy, określane mianem *Comprehensive Law Movement*. Przy jej formułowaniu wykorzystane zostały również najnowsze lub zweryfikowane dotychczasowe rezultaty wieloletnich badań habilitanta, obejmujących refleksję teoretycznoprawną i praktyczną, zwłaszcza w zakresie: charakterystyki różnych polubownych form opanowywania sporów, poszukiwania sposobów ustalania ich preferencji zastosowania w konkretnej sprawie, odpowiedniego rozumienia i funkcjonowania wymiaru i wymierzania sprawiedliwości oraz problematyki różnych ról, kompetencji i metodyki pracy prawników. Badania te podejmowane były z perspektywy nauk prawnych i pozaprawnych, zwłaszcza: psychologii, socjologii, nauk o komunikacji, w tym z uwzględnieniem możliwości uzyskiwanych wraz z rozwojem nowych technologii oraz dorobkiem tzw. *Artificial Intelligence and Law*. Szczególnie inspirujące okazały się ponadto doświadczenia wyniesione z praktyki sądowej i pozasądowej w charakterze radcy prawnego, arbitra sądów polubownych oraz mediatora, podczas której wiele hipotez badawczych i zaprezentowanych modelowo w rozprawie propozycji praktycznych poddawanych było empirycznej weryfikacji oraz konsultacji tak z prawnikami, ekspertami z innych dziedzin, jak również z samymi beneficjentami pomocy prawnej – klientami/stronami sporów. Co oczywiście nie oznacza, iż habilitant uchyla się od tego aby przyjąć za nie wyłącznie osobistą odpowiedzialność.

Dokonane ustalenia odnoszące się do podjętych problemów badawczych pozwoliły na skonstruowanie modelowego ujęcia holizmu prawniczego, zdeterminowanego zwłaszcza przyjmowanymi funkcjami holistycznie pojmowanego prawa i celami praktyki prawniczej, w szczególności w zakresie opanowywania sporów. Prezentacja założeń holizmu prawniczego przyjęła przede wszystkim postać teoretycznoprawnej analizy oraz modelowania o charakterze mieszanym, łączącego typ rekonstrukcyjny z typem optymalizacyjnym, zmierzającym w kierunku formułowania postulatów możliwych do wykorzystywania w praktyce prawniczej. Przeprowadzone przeze mnie badania pozwoliły na sformułowanie w ramach koncepcji holizmu prawniczego szeregu autorskich ujęć oraz propozycji natury filozoficznej, teoretycznej, a także praktycznej, które w związku z ich stopniem ogólności i elastyczności, mogą zostać poddane próbie ich odpowiedniego aplikowania do

systemów społeczno-prawnych różnych państw, tak z kręgu kultury prawa precedensowego, jak i systemu kontynentalnego.

Do najważniejszych **oryginalnych czy nowatorskich treści rozprawy** w mojej ocenie można zaliczyć, poniższe kwestie, które zostały w niej odpowiednio szczegółowo rozwinięte:

Po pierwsze, sformułowanie założeń holistycznego podejścia do prawa, które w szczególności:

- a) akcentuje specyficzny podmiotowy, relacyjny i sprawczy wymiar prawa i praktyki prawniczej, istniejący w ramach triady: „prawo – podmiot prawa – prawnik”;
- b) dostrzega poza tradycyjnymi funkcjami prawa, że zwłaszcza tzw. „prawo w działaniu” posiada również istotną funkcję holistycznego opanowywania sporów oraz tzw. terapeutyczny i transformatywny wymiar (meta-funkcję) oddziaływania na sferę behawioralną, psychiczną i społeczną życia człowieka, a ponadto oferowania takich rozwiązań sporów prawnych, które dają stronom szanse nie tylko na likwidację ich negatywnych skutków ale i wieloaspektowych przyczyn, a także na bardziej satysfakcjonujące, harmonijne funkcjonowanie indywidualne, interpersonalne i społeczne;
- c) uwzględnia wielopłaszczyznowość ontologiczną i metodologiczną zjawisk prawnych oraz zewnętrzną integracją prawoznawstwa z dokonaniem innych współczesnych nauk, zwłaszcza psychologii i socjologii;
- d) dostrzega konkurencyjne i komplementarne wizje czy modele prawa, które próbuje na ile to możliwe łączyć lub przynajmniej ułatwić im komunikację w ramach szeroko rozumianej filozofii prawa, ogniskując je wokół człowieka, jako swoistego „medium”, za pośrednictwem którego prawo może być odkrywane, tworzone, wyrażane czy realizowane;
- e) przełamuje konfrontacyjny, dychotomiczny dylemat: „czy prawo jest dla człowieka, czy człowiek dla prawa?”, wskazując, iż w procesie poznania prawa szczególnie ważne jest poznanie tego, kim jest człowiek, a idea prawa jest odbiciem idei człowieka w jego potrójnym wymiarze: jako istoty autonomicznej (człowiek kształtujący prawo), jako istoty heteronomicznej (człowiek poddany prawu – adresat prawa) oraz jako istoty będącej celem samym w sobie (człowiek jako cel prawa)¹.

Po drugie, sformułowanie założeń holistycznego podejścia prawnika do sprawy i klienta/strony sporu - tzw. holistycznej diagnozy danego przypadku. Opartego na metodologicznym założeniu o zasadności badania zjawisk prawnych, a zwłaszcza poszczególnych spraw (w tym sporów) i problemów prawnych w praktyce prawniczej, z odpowiednim uwzględnieniem całości wymiarów egzystencji podmiotów, których one dotyczą, bez redukcji sytuacji człowieka do jej jednego aspektu, jawiącego się *prima facie* jako typowo powiązany z prawem czy pierwszoplanowy.

¹ Por. A. Kaufmann, *Rechtsphilosophie*, München 1997, s. 152; J. Potrzeszcz, *Filozoficzno-prawna droga Arthura Kaufmanna*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2011, tom XXI, nr 1, s.39.

Postulowane jest podejście obejmujące refleksją całością jego sytuacji egzystencjalnej, tworzonej przez co najmniej pięć wymiarów: racjonalny, afektywny (emocjonalny/relacyjny), fizyczny (cielesny), społeczny oraz duchowy, funkcjonujących we wzajemnej zależności. Jest to widoczne podczas holistycznej diagnozy dokonywanej przez prawnika z wykorzystywaniem przynajmniej sześciu zaproponowanych pryzmatów:

- a) prawny i wykraczający poza *stricte* prawny charakter (wymiar) sprawy;
- b) właściwości personalne klienta/strony sporu;
- c) przyczyny problemu lub sporu prawnego (w tym wynikające z właściwości personalnych klienta/strony sporu);
- d) uwarunkowania rodzinne, zawodowe i społeczne klienta/strony sporu;
- e) terapeutyczny i transformatywny wpływ prawa i praktyki prawniczej;
- f) relacje prawnik – klient.

Po trzecie, wyróżnienie i przedstawienie istoty trzech głównych rodzajów postaw holistycznych w praktyce prawniczej, określonych jako holizm elementarny, holizm właściwy (szeroki) oraz holizm transformatywny. Zaprezentowanych wraz z założeniami dotyczącymi specyficznej formacji etycznej holistycznego prawnika (tzw. postawa "*think like professional*"), dla którego w ramach różnych obszarów podejmowanej działalności istotna jest odpowiednia refleksja nad integralnością w wymiarze osobowym (prywatnym) i zawodowym. Holizm prawniczy podkreśla zasadność, w tym przydatność wzmocnienia autorefleksji i samoświadomości wśród studentów prawa i prawników co do posiadanych właściwości personalnych (tzw. prawniczej osobowości). W szczególności w kontekście osobistych preferencji dla mniej lub bardziej holistycznych postaw i sposobów wykonywania ról zawodowych w celu poszukiwania optymalnych sposobów ich wypełniania oraz harmonizowania osobistych i społecznych konsekwencji praktyki prawniczej. W ramach holizmu prawniczego doniosłe znaczenie przypisywane jest również refleksji nad relacją pomiędzy etycznością a profesjonalizmem prawnika, jego satysfakcją osobistą i zawodową, a nawet stanem zdrowia, dobrego samopoczucia czy szczęścia.

Po czwarte, zidentyfikowanie różnorodnych, wykraczających poza tradycyjne ról holistycznego prawnika, w tym m.in. jako tzw.: *preventive lawyer, creative problem-solver, collaborative lawyer, relational lawyer, therapeutic lawyer, coach, an agent of change, healer* czy *peacemaker*. Holizm prawniczy, inspirowany ideami orientacji *Comprehensive Law Movement* wyznacza różne role zawodowe i społeczne prawnikom oraz formułuje sposoby ich optymalnego realizowania, dostrzegając poza tradycyjnymi funkcjami prawa również jego terapeutyczny i transformatywny potencjał oddziaływania na sferę behawioralną, psychiczną czy społeczną życia człowieka. Jednocześnie proponuje specyficzne ukształtowanie relacji na linii holistyczny prawnik-klient. A ponadto konstruuje katalog kategorii właściwości personalnych prawnika (tworzących tzw. „prawniczą osobowość”), które mogą stanowić istotne czynniki współkształtujące indywidualny

zakres i swoisty sposób wykonywania ról zawodowych i to nie tylko w obrębie tej samej profesji, ale również konkretnej roli zawodowej, wykonywanej w jej ramach, a także istotne czynniki wpływające na indywidualną formułę i jakość relacji prawnik – klient.

Po piąte, sformułowanie postulatu rozwijania przez holistycznego prawnika, tzw. różnorodnej inteligencji oraz interdyscyplinarnych kompetencji zawodowych, których preferowany zakres został w rozprawie przedstawiony wraz z autorską propozycją katalogu zagadnień przedmiotu akademickiego lub kompleksowego szkolenia, którego zadaniem byłoby przedstawienie studentom prawa, aplikantom czy już zawodowym prawnikom fundamentalnej wiedzy i umiejętności związanych z holistycznym podejściem do prawa i praktyki prawniczej.

Po szóste, przedstawienie założeń tzw. holistycznego opanowywania sporów, adaptującego paradygmat *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR), dotychczas nieznanego szerzej polskiej nauce prawa, a który można traktować jako swoistą „trzecią drogę” wobec tradycyjnego sądowego rozstrzygnięcia sporów oraz form polubownych, zaliczanych do tzw. *Alternative Dispute Resolution* (ADR). W rozprawie w ramach szczegółowych rozważań przedstawione zostały:

- a) główne relacje, jakie mogą zachodzić pomiędzy CDR a trybem adjudykacyjnym lub formami ADR;
- b) założenia holistycznego opanowywania sporów, adaptującego paradygmat CDR;
- c) zestawienie katalogów kryteriów holistycznej charakterystyki i porównania podstawowych form opanowywania sporów z udziałem tzw. osoby trzeciej, tj. mediacji, arbitrażu i sądu, obejmujących również istotne aspekty, wykraczające poza problematykę *stricte* prawną;
- d) modelowe zestawienie konstytutywnych cech tradycyjnego procesu sądowego, ADR, CDR.

Po siódme, skonstruowanie holistycznego podejścia prawnika do doradztwa, a w szczególności:

- a) specyficznego ujęcia relacji prawnik – klient, przy dostrzeżeniu jej wpływu na sposób, zakres i efektywność realizowania czynności doradczych;
- b) celów i cech holistycznej porady prawnej;
- c) modelowego przebiegu holistycznej porady prawnej, w tym w zakresie ustalenia i wyboru lub zaprojektowania optymalnej formy opanowania danego sporu.

Po ósme, przedstawienie założeń holistycznego podejścia do wymierzania sprawiedliwości, w tym:

- a) bazowych dla holistycznego podejścia - szerokiego rozumienia wymiaru sprawiedliwości i dostępu do wymiaru sprawiedliwości, koncepcji *contiumum* i pluralizmu jego form oraz generalnego modelu wymierzania sprawiedliwości;
- b) istoty nowatorskiej instytucji, egzemplifikującej holistyczne podejście do sądowego wymiaru

sprawiedliwości, określanej mianem *Problem-Solving Court* (PSC), w tym m.in. jej holistycznych celów, podstawowych typów (*Drug Treatment Court, Domestic Violence Court, Mental Health Court*) oraz założeń tzw. *Therapeutic Jurisprudence Model of Problem Solving Courts*;

c) zestawienia konstytutywnych cech wiodących form holistycznie postrzeganego wymiaru sprawiedliwości, a mianowicie:

- tradycyjnego postępowania sądowego oraz terapeutyczno-transformatywnego postępowania sądowego (charakterystycznego dla *Problem-Solving Courts*);
- mediacji tradycyjnej (*problem-solving mediation*) oraz mediacji transformatywnej (*transformative mediation*),

dokonane w celu ich modelowego odróżnienia, porównania oraz ukazania możliwej różnorodności założeń, występujących nawet w obrębie tych samych rodzajowo instytucji, w zależności od tego czy będą one bazować na paradygmacie *Adversarial Justice, Alternative Dispute Resolution* (ADR), czy charakterystycznym dla koncepcji holizmu prawniczego – *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR).

Wskazując na twórcze ustalenia rozprawy należy ponadto dostrzec, iż dla potrzeb prowadzonych rozważań przedstawiono autorskie rozumienie pojęć bazowych, m.in.: sprawy oraz załatwienia sprawy w relacji do pojęć konfliktu, sporu i opanowania sporu. A następnie w trakcie prezentacji założeń holizmu prawniczego, wprowadzona została nowa siatka pojęciowa, wśród której szczególne znaczenie mają takie pojęcia jak: holizm prawniczy, holistyczne podejście do prawa, terapeutyczny i transformatywny wymiar prawa, holistyczny prawnik, właściwości personalne prawnika (prawnicza osobowość), transformacja personalna, holizm elementarny, holizm właściwy (szeroki), holizm transformatywny, holistyczne podejście do praktyki prawniczej, holistyczne doradztwo prawne, holistyczna diagnoza sprawy i klienta/strony sporu, holistyczne opanowanie sporu, terapeutyczno-transformatywne wymierzanie sprawiedliwości czy sąd holistycznego opanowywania problemów.

Sformułowane fundamentalne założenia holizmu prawniczego stanowią krok w kierunku postulowanym przez A. Korybskiego, który zwracając uwagę na rozszerzenie obszaru badawczego prawoznawstwa w związku z problematyką różnych form opanowywania sporów, wskazał na konieczność budowy społecznie zorientowanej teorii zjawisk prawnych, spełniającej postulat wszechstronnej (wieloaspektowej) analizy prawa, dla której szczególne znaczenie ma szeroka perspektywa antropologiczno-socjologiczna i prawno-porównawcza, interdyscyplinarna współpraca prawników z przedstawicielami wielu innych dziedzin nauki oraz zastosowanie podejścia decyzyjnego w analizie sporów, w tym sposobów ich opanowywania². Konsekwencją takiego podejścia jest podkreślenie funkcji opanowywania sporów (w tym ich rozstrzyganie albo rozwiązywanie) jako jednej z głównych (a dla niektórych nawet podstawowej) funkcji społecznej

² A. Korybski, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA – studium teoretycznoprawne*, Lublin 1993, s. 11, 14, 168-169, 193.

prawa, decydującej o jego „substancjalnej charakterystyce oraz doniosłości społecznej”, w ramach postrzegania rzeczywistości społecznej jako obszaru przenikających się zjawisk współpracy, konfliktu i neutralności³.

Stąd też holizm prawniczy stara się (nie umniejszając znaczenia tradycyjnej działalności sędziów oraz prawników, reprezentujących strony podczas procesów lub postępowań polubownych), w związku ze stawianymi przed holistycznymi prawnikami wieloaspektowymi celami w wymiarze personalnym, interpersonalnym, społecznym - należy docenić również takie obszary czynności zawodowych prawników, jak:

- a) odpowiednie wysłuchanie i wywiad z klientem oraz nawiązanie i budowanie z nim optymalnej relacji,
- b) holistyczna diagnoza sporu, z zastosowaniem różnorodnych kryteriów analizy, tak w wymiarze prawnym, jak i relewantnych wymiarach, wykraczających poza sferę *stricte* prawną;
- c) holistyczne doradztwo, zwłaszcza w celu ustalenia i wyboru optymalnej formy opanowania sporu, w tym w zakresie poszukiwania strategii i technik optymalnego wykorzystania terapeutycznego i transformatywnego wymiaru prawa i praktyki prawniczej;
- d) prewencja prawna w kierunku zapobiegania powstawaniu problemów prawnych i sporów oraz ich eskalacji;
- e) holistyczne opanowywanie sporów, adaptujące odpowiednio paradygmat *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR);
- f) holistyczne wymierzanie sprawiedliwości, w tym zwłaszcza w ramach tzw. terapeutyczno-transformatywnego postępowania sądowego, charakterystycznego dla *Problem-Solving Courts*.

Mając na uwadze wieloaspektowe rozważania rozprawy, można powiedzieć, iż zaprezentowane holistyczne podejście do istoty i funkcji prawa oraz celów, zakresu i sposobów wykonywania praktyki zawodowej przez odpowiednio kompetencyjnie przygotowanych i etycznie uformowanych prawników, proponuje specyficzną wizję prawa i roli prawników w państwie i społeczeństwie. W szczególności stawiając przed nimi w ramach holistycznego opanowywania sporów ambitne zadania personalne, interpersonalne i społeczne, posiadające poza tradycyjnym wymiarem prawnym, również istotny komunikacyjny, relacyjny, terapeutyczny, transformatywny oraz etyczny charakter, a dotyczące m.in.:

- a) zapobiegania powstawaniu i eskalacji sporów;
- b) identyfikacji i likwidacji przyczyn sporów;
- c) poprawy komunikacji między skonfliktowanymi stronami;
- d) rozwoju osobowego podmiotów zaangażowanych w spór, w tym ich wzrostu moralnego;
- e) wzmacniania zdrowia psychicznego (stabilizacji emocjonalnej) stron sporu;

³ Ibidem, s. 168-169.

- f) satysfakcji podmiotów zaangażowanych w spór z przebiegu i wyniku postępowania prowadzonego celem jego opanowania;
- g) poprawy relacji i zapewnienia podstaw ewentualnej współpracy stron sporu w przyszłości (tzw. wspólnotowość, perspektywność);
- h) odpowiedniego uwzględnienia przy opanowywaniu sporów czy wymierzaniu sprawiedliwości interesów stron, otoczenia społecznego, a także zaangażowanych w postępowanie prawników (tzw. paradygmat *win-win-win-win solution*);
- i) dążenia do zapewnienia „stanu pokoju społecznego” oraz tzw. harmonii wewnętrznej, interpersonalnej i społecznej.

Holizm prawniczy sytuuje zatem prawników po stronie zawodów, które bez umniejszania powagi konkretnych problemów, powinny co do zasady, przynosić nadzieję, współpracę i pokój a nie wyłącznie rywalizację, pesymizm czy walkę. Jak trafnie zauważa W.E.Burger, były Prezes Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, w szerszym sensie prawnicy muszą być prawnymi architektami, inżynierami, budowniczymi i od czasu do czasu wynalazcami, skoncentrowanymi na pomocy w osiągnięciu zgody i stabilizacji stosunków społecznych dla demokracji, która najlepiej funkcjonuje w oparciu o kompromis. Prawnicy powinni być pośrednikami postępu społecznego, dostarczać podstaw do odpowiedniego rozwiązywania kontrowersji oraz zmiany i ewolucji prawa, pełniąc rolę „*problem-solvers, harmonizers, and peacemakers, the healers - not the promoters-of conflict*”⁴. W holistycznym sensie profesji prawnika nie należy zatem kwalifikować jedynie jako jednego z wielu „zwyčajnych” zajęć zawodowych ale dostrzegać w niej także potencjał realizowania specyficznej misji społecznej. Jak ambitnie zauważa W. von Zyverden jeżeliby każdy prawnik stał się bardziej holistyczny cała profesja prawnicza awansowałaby na nowy poziom globalnej służby na rzecz ludzkości⁵.

W ramach rozważań poszczególnych rozdziałów rozprawy ustalono, iż holistyczne podejście może znaleźć efektywne zastosowanie, zwłaszcza przy rozwiązywaniu problemów i opanowywaniu sporów prawnych, których przyczyny w znacznej mierze stanowią czynniki natury psychologicznej, komunikacyjnej, relacyjnej lub szeroko rozumianej sfery społeczno-bytowej, niejednokrotnie będąc także zasadniczymi powodami naruszania norm społecznych (prawnych, moralnych czy obyczajowych). Stąd też podejście do prawa, ról i kompetencji prawnika oraz praktyki prawniczej, w szczególności w zakresie skutecznego opanowywania sporów, dążącego do likwidacji nie tylko ich negatywnych skutków, ale i przyczyn - co do zasady powinno mieć bardziej holistyczny charakter, uwzględniający odpowiednio specyficzny podmiotowy, sprawczy i relacyjny wymiar funkcjonowania zjawisk prawnych, obecny w ramach triadycznej relacji: „prawo – podmiot prawa – prawnik”. Przy czym koncepcja holistyczna podkreślając specyficzną relację pomiędzy podmiotami prawa,

⁴ W.E.Burger, *The Role of the Law School in the Teaching of Legal Ethics and Professional Responsibility*, “Cleveland State Law Review” 1980, vol. 29, s.378.

⁵ W.von Zyverden, *Holistic Lawyering: A Comprehensive Approach to Dispute Resolution*, “Public Interest Law Journal” 1993, vol. 3 s.8.

prawnikami i prawem, jako zjawiskiem z jednej strony wkraczającym w wielowymiarową egzystencję człowieka i dzięki niemu zyskującym przymiot realnego istnienia, a z drugiej wpływającym na rzeczywistość indywidualną i społeczną - akcentuje, iż analizowana relacja powinna być tak ukształtowana aby nie dochodziło do zdecydowanej dominacji czy typowo instrumentalnego traktowania, prowadzącego do „zawłaszczania” czy „używania” przez którąkolwiek ze stron tej relacji pozostałych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych).

Mój dorobek naukowo-badawczy stanowi **ponad sześćdziesiąt (60) publikacji naukowych**, z czego sześć (6) tekstów zostało wydanych przed uzyskaniem stopnia doktora. Analizowany dorobek publikacyjny obejmuje autorstwo i współautorstwo:

- a) pięciu (5) monografii;
- b) trzydziestu dziewięciu (39) artykułów, rozdziałów w książkach, a także sprawozdań z konferencji naukowych w języku polskim, które zostały opublikowane bądź przyjęte do druku w Polsce;
- c) czternastu (14) tekstów naukowych w języku obcym (angielskim, niemieckim, rosyjskim, ukraińskim), opublikowanych w większości za granicą tj. w Austrii, Niemczech, Rosji, na Ukrainie oraz w USA;
- d) czterech (4) ekspertyz naukowych (opinii prawnych), dotyczących w szczególności projektowanych zmian ustawowych, sporządzonych na zlecenie Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji, Krajowej Rady Radców Prawnych⁶.

Wymienione publikacje ukazały się m. in. w ramach wiodących wydawnictw prawniczych w Polsce („Wolters Kluwer”, „C.H. Beck”, „Difin”), czasopism naukowych z tzw. listy A („The Scientific World Journal”), periodyków związanych z głównymi zainteresowaniami naukowymi habilitanta („Kwartalnik ADR. Arbitraż i mediacja”, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej”), a także na łamach prestiżowych wydawnictw międzynarodowych („Peter Lang Publishing”, „Springer”).

Moje dotychczasowe, **główne zainteresowania badawcze i osiągnięcia naukowe** koncentrowały się wokół następujących obszarów problemowych:

1. Teoria i praktyka alternatywnych form rozwiązywania sporów (tzw. *Alternative Dispute Resolution*), w tym zwłaszcza mediacji;
2. Szerokie rozumienie wymiaru i wymierzania sprawiedliwości, koncepcja sądu otwartego oraz wieloaspektowe kryteria charakterystyki i porównania różnych form opanowywania sporów m.in. w kontekście ustalania preferencji ich zastosowania w danej sprawie;

⁶ Szczegółowy wykaz publikacji habilitanta znajduje się w załączniku nr 3 „Wykaz opublikowanych prac naukowych”.

3. Wykorzystanie nowych technologii informatycznych i dorobku tzw. *Artificial Intelligence and Law* w ramach polubownego opanowywania sporów;
4. Metodyka pracy prawnika, wymowa prawnicza, specyfika wybranych dyskursów obecnych w ramach różnych ról zawodowych prawnika;
5. Psychologia i prawo.

Moja działalność naukowo-badawcza objęła również aktywne uczestnictwo w licznych krajowych oraz międzynarodowych seminariach i konferencjach naukowych⁷. A ponadto prace w ramach zespołów badawczych (w tym interdyscyplinarnych), złożonych z naukowców z różnych ośrodków akademickich (UWM, UMCS, WSH, UJ), które dotyczyły w szczególności problematyki wykorzystania nowych technologii informatycznych i dorobku tzw. *Artificial Intelligence and Law* w polubownym opanowywaniu sporów rodzinnych na tle wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem (m.in. opracowane zostały założenia systemu komputerowego *Parenting Plan Support System*) oraz prawnych, komunikacyjnych i psychologicznych aspektów negocjacji i mediacji w różnych typach sporów, w tym obecnych w ramach pomocy społecznej. W 2015 r. uczestniczyłem w międzyuczelnianym zespole badawczym, jako współwykonawca zadania badawczego pod nazwą: „Rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej (poszerzanie obszaru mediacji)”, zgłoszonego do planu zadaniowego w ramach wniosku o przyznanie środków finansowych w roku 2015 przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Instytucją realizującą była Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu, kierownikiem zadania badawczego: dr hab. A. Kalisz (dotacja podmiotowa Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego - decyzja nr 217908/E-713/S/2015 z dnia 19 lutego 2015 r.). W wyniku podjętych badań powstała m.in. monografia: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Polubowne rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej. Komunikacja, psychologia konfliktów, negocjacje i mediacje socjalne*, Wydawnictwo Humanitas, Sosnowiec 2015.

Informację o moich osiągnięciach dydaktycznych, współpracy z organizacjami i towarzystwami naukowymi w kraju i za granicą oraz działalności popularyzującej naukę (tzw. „inny dorobek”) zawiera załącznik nr 4.

5.1. Teoria i praktyka alternatywnych form rozwiązywania sporów (tzw. *Alternative Dispute Resolution*), w tym zwłaszcza mediacji.

Głównym efektem badań naukowych w tym obszarze są cztery monografie i kilkadziesiąt artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych opublikowanych w kraju i za granicą. W pierwszej kolejności należy wskazać na monografię: A. Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Difin, Warszawa 2007. Przedmiotowa praca stanowi pierwsze w Polsce studium

⁷ Szczegółowy wykaz krajowych i zagranicznych konferencji i seminariów naukowych znajduje się w załączniku nr 5 „Wykaz udziału w konferencjach”.

teoretycznoprawne poświęcone mediacji. W jej ramach skonstruowano autorski, optymalizacyjny model dyskursu mediacyjnego, oparty o koncepcję wielocelowości dyskursu mediacyjnego, kompleksowy katalog reguł dyskursu mediacyjnego, zaprojektowany szczegółowy przebieg etapów mediacji oraz katalog różnych ról i kompetencji mediatora, bazujących na tzw. różnorodnym paradygmacie mediacji. W rozprawie sformułowano ponadto m.in. zestawienie funkcji założonych (celów), jakie powinna realizować mediacja oraz przedstawiono regulacje prawne dotyczące mediacji cywilnej w ujęciu komparatystycznym, z wykorzystaniem autorskiego katalogu kryteriów porównania warstwy normatywnej, dotyczącej instytucji mediacji w różnych gałęziach prawa i typach sporów. Wymieniona monografia została wyróżniona IV edycji Konkursu im. prof. Zygmunta Ziemińskiego, organizowanego przez WPIA Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na najlepsze prace autorów polskich, opublikowane lub przygotowane w kraju lub za granicą w latach 2006-2007, z zakresu: teorii prawa, prawniczych zastosowań logiki, socjologii prawa, metodologicznych zagadnień prawoznawstwa, etycznych problemów prawoznawstwa.

Kontynuacja badań nad różnymi formami ADR, a zwłaszcza mediacją doprowadziła do napisania wraz dr hab. Anną Kalisz kolejnej monografii: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Wolters-Kluwer, Warszawa 2009. Praca stanowi jedno z pierwszych w Polsce kompleksowe opracowanie, poświęcone teorii i praktyce rozwiązywania konfliktów, formom ADR, instytucji mediacji w ujęciu uniwersalnym (istota, cele, zasady, etapy, strategie i techniki mediacyjne) oraz ujęciu dogmatycznoprawnym dotyczącym regulacji mediacji w różnych gałęziach prawa polskiego oraz przepisach Rady Europy i Unii Europejskiej. Walorem monografii czyniącej z niej również użyteczną pomoc dydaktyczną i praktyczną jest część pracy poświęcona skonstruowanym wzorom pism w postępowaniach mediacyjnych w sprawach cywilnych, karnych, nieletnich i z zakresu sporów zbiorowych w prawie pracy, a także zestawienie relewantnych, krajowych aktów normatywnych.

W wyniku potrzeby uwzględnienia kolejnych rezultatów badawczych, weryfikacji niektórych z dotychczasowych ustaleń oraz ich uzupełnienia, po pięciu latach doszło do opublikowania we współautorstwie z dr hab. A. Kalisz, kolejnej książki poświęconej teorii i praktyce rozwiązywania konfliktów, ADR i mediacji: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu. Wydanie drugie poprawione i uzupełnione*, Wolters-Kluwer, Warszawa 2014. W wymienionej pracy poza niezbędnymi poprawkami i aktualizacją, wprowadzono m. in. nowy rozdział zatytułowany „Prawnik w mediacji”, podejmujący zagadnienia roli prawa i prawników w konfliktach i mediacji oraz szczegółową analizę roli prawnika jako mediatora, pełnomocnika lub doradcy strony w postępowaniu mediacyjnym, niezależnego eksperta oraz reprezentanta strony w postępowaniu postmediacyjnym. Katalog relewantnych aktów normatywnych wzbogacono o nowe akty Unii Europejskiej.

W związku z poszerzeniem prac badawczych o problematykę komunikacji, psychologii konfliktów, negocjacji i mediacji socjalnych, w tym w kontekście zagadnień związanych z pomocą społeczną, doszło do mojego uczestnictwa w międzyuczelnianym zespole badawczym, jako

współwykonawcy zadania badawczego pod nazwą: „Rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej (poszerzanie obszaru mediacji). W wyniku przedmiotowych badań powstała m.in. interdyscyplinarna monografia: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Polubowne rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej. Komunikacja, psychologia konfliktów, negocjacje i mediacje socjalne*, Wydawnictwo Humanitas, Sosnowiec 2015.

Wśród artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych w zakresie analizowanej problematyki na wyróżnienie zasługują następujące teksty: A.Zienkiewicz, *Reframing – uniwersalna technika mediacyjna*, Edukacja Prawnicza Nr 04 (97) kwiecień 2008, s.39-40; A.Zienkiewicz, *Standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediatora – uchwalone przez Społeczną Radę ADR przy Ministrze Sprawiedliwości*, „Studia Prawnoustrojowe” 2012, nr 18, s.185-200; A.Zienkiewicz, *Mandatory mediation - remarks on determining a dispute's suitability for mediation and the parties' concerns regarding mediation*, Studia Iuridica Lublinensia, Vol 27, Nr 3, 2018, s. 61-71 oraz teksty porównawcze dotyczące regulacji mediacji w Polsce, Unii Europejskiej i Rosji: A.Zienkiewicz, *Amicable Dispute Resolution: a Comparison of the Polish and Russian Legal Perspective*, „Comparative Studies in Law and Politics”, vol.2, issue 1, maj 2014, s. 61-67; A.Zienkiewicz, *Медиация в Польше и России*, „Lex Russica” 2014, nr 4, s. 469-476.

Rozwijane zainteresowania, w tym pogłębione badania nad problematyką mediacji i innych form ADR zaowocowały ponadto m. in.:

- a) autorstwem programu nauczania oraz pełnieniem funkcji kierownika i wykładowcy studiów podyplomowych „Mediacja i inne Alternatywne Formy Rozwiązywania Sporów”, na WPiA UWM Olsztynie;
- b) pracą dydaktyczną jako wykładowca studiów podyplomowych w zakresie mediacji, negocjacji i innych form ADR na WPiA UMCS w Lublinie, Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu oraz w Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów, WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie;
- c) trzykrotnym udziałem w zespole eksperckim wykładowców ogólnopolskiego seminarium „Mediacje i negocjacje prawnicze”, zorganizowanego przez WPiA UKSW, WPiA UG, Ośrodek Badawczy Adwokatury, Fundację Adwokatury Polskiej oraz redakcję czasopisma „Edukacja Prawnicza” (C.H.Beck).

5.2. Szerokie rozumienie wymiaru i wymierzania sprawiedliwości, koncepcja sądu otwartego oraz wieloaspektowe kryteria charakterystyki i porównania różnych form opanowywania sporów m.in. w kontekście ustalania preferencji ich zastosowania w danej sprawie

Drugi z ważnych obszarów moich prac naukowo-badawczych dotyczy szerokiego rozumienia wymiaru i wymierzania sprawiedliwości. Pierwsze ustalenia badawcze w tym zakresie zostały

poczynione już w monografii: A. Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Difin, Warszawa 2007. W pracy tej przedstawiłem moje ówczesne rozumienie szerokiego (przedmiotowo-funkcjonalnego) wymiaru sprawiedliwości, koncepcję uzupełniających form wymiaru sprawiedliwości, wśród których szczególną rolę przypisałem instytucji mediacji, analizując podobieństwa i różnice w procesie decyzyjnym w toku postępowania sądowego i mediacyjnego (identyfikując m. in. istotę tzw. „subsumpcji mediacyjnej” i „mediacyjnej normy podstawowej”).

Podjęte zagadnienie było następnie rozwijane na łamach artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych wśród których warto wymienić: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Wymierzanie sprawiedliwości a mediacja*, [w:] *Rozdroża sprawiedliwości we współczesnej myśli filozoficznoprawnej*, red. B. Wojciechowski, M. Golecki, Toruń 2008, s.263-274; A. Zienkiewicz, *Mediacja w kontinuum form wymiaru sprawiedliwości* [w:] *Arbitraż i mediacja. Aktualne problemy teorii i praktyki funkcjonowania sądów polubownych i ośrodków mediacyjnych*, red. J.Olszewski, Rzeszów 2009, s. 427-435.

Wyniki badań dotyczące tzw. uzupełniających form wymiaru sprawiedliwości były prezentowane na forum międzynarodowym w ramach nawiązanej współpracy naukowej z Institut für Ostrecht München z siedzibą Ratzzbonie, w szczególności podczas konferencji niemiecko-polsko-ukraińskiej, zorganizowanej przez ten Instytut w czerwcu 2010 r., zatytułowanej: „Mediacja jako sposób konsensualnego załatwiania sporów”. W jej trakcie wygłosiłem referat: „*Mediacja jako forma wymiaru sprawiedliwości*”. Wybrane wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań zostały opublikowane przez wydawnictwo Peter Lang Publishing w pracy: A. Zienkiewicz, *Mediation als Verfahren konsensualer Streitbeilegung. Die deutsche, polnische und ukrainische Perspektive*, red. Tina de Vries, Frankfurt am Main 2012, s. 3-22, a także na Ukrainie w pracy: A. Zienkiewicz, *медіація як форма здійснення правосуддя*, [b:] *Медіація як процедура врегулювання спорів шляхом досягнення консенсусу* / Інститут законодавства Верховної Ради України, Мюнхенський Інститут східноєвропейського права, Kijów 2011, s.13-34.

W ramach podjętych badań nad *continuum* form wymierzania sprawiedliwości, szczególne miejsce zostało poświęcone koncepcji F. Sandera dotyczącej tzw. sądu otwartego (tzw. *Multidoor Courthouse Project*). W ich wyniku m.in. opublikowałem pracę: A.Zienkiewicz, *Koncepcja sądu otwartego - wzmocnienie pluralizmu form wymiaru sprawiedliwości* [w:] *Mediacja - nowa droga rozwiązywania sporów*, red. A. Rękas, Warszawa 2011, s.29-47. W jej ramach poza prezentacją istoty i organizacji sądu otwartego, przedstawiłem autorski model procedury ustalania i wyboru optymalnej formy opanowania sporu oraz koncepcję tzw. Doradców Opanowywania Sporów. Rzeczony wyniki badań zostały również zaprezentowane podczas ogólnopolskiej konferencji, zorganizowanej przez Ministra Sprawiedliwości i Rzecznika Praw Dziecka we Współpracy ze Społeczną Radą do Spraw Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości, pt. „Mediacja - nowa droga rozwiązywania konfliktów”, związanej z obchodami Międzynarodowego Dnia Mediacji w Polsce (Warszawa, październik 2010).

Istotne zagadnienie badawcze w ramach analizowanej problematyki stanowiła ponadto kwestia opracowania kryteriów charakterystyki i porównania różnych form opanowywania sporów,

w tym w kontekście ustalania preferencji ich zastosowania w danej sprawie. Problematyka ta została zainicjowana w pracy: A. Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007, a następnie była rozwijana w artykule: A. Zienkiewicz, *The Concept of a Comprehensive Comparison - from Legal Theory to Practice*, „Lex Russica” 2014, nr 10, s.1185-1190.

5.3. Wykorzystanie nowych technologii informatycznych i dorobku tzw. *Artificial Intelligence and Law* w ramach polubownego opanowywania sporów.

W ramach interdyscyplinarnego zespołu badawczego bądź jednoosobowo prowadziłem badania w zakresie zastosowanie nowych technologii informatycznych i dorobku tzw. *Artificial Intelligence and Law* w ramach polubownego opanowywania sporów, w tym na płaszczyźnie tzw. *Online Dispute Resolution*.

Jako główne osiągnięcie naukowe w analizowanym zakresie należy wskazać stworzenie założeń architektury systemu komputerowego, wykorzystującego m.in. dorobek nauk zajmujących się informatyką i sztuczną inteligencją, prawa, psychologii i pedagogiki - służącego polubownemu rozwiązywaniu sporów rodzinnych na tle ustalania tzw. planów rodzicielskich, dotyczących wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. Sformułowane założenia rzeczowego systemu komputerowego, nazwanego „*Parenting Plan Support System*”, wprowadziły nie tylko propozycje korespondujące ze zautomatyzowanymi negocjacjami, wykorzystywanymi już na świecie w kontekście konfliktu interesów stron, ale zaproponowały również nowatorskie rozwiązania m.in. uwzględniające szczególną i nieostrą kategorię tzw. dobra dziecka, funkcjonującą w relacji do interesu, praw i obowiązków każdego z rodziców oraz interesu publicznego.

Prowadzone prace i wyniki badań dotyczące „*Parenting Plan Support System*”, przedstawione w artykule: M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, *Factors and Dimensions in Parent Plan Support System*, [w:] *Transparenz. Tagungsband des 17 Internationalen Rechtsinformatik Symposions, IRIS 2014*, Salzburg, red. E. Schweighofer, F. Kummer, W. Hotzendorfer, Wiedeń 2014, s. 103-111 - zostały wyróżnione w międzynarodowym konkursie naukowym "LexisNexis Best Paper Award IRIS 2014" i przyjęte do tzw. TOP-10 najlepszych projektów naukowych w ramach 17 Internationalen Rechtsinformatik Symposions IRIS 2014.

Różne aspekty badań nad „*Parenting Plan Support System*”, doczekały się publikacji nie tylko w Austrii ale również w Niemczech i USA, w tym w czasopiśmie naukowym z tzw. listy A. Ponadto były prezentowane podczas prestiżowych konferencji krajowych i międzynarodowych poświęconych badaniom w zakresie tzw. *Artificial Intelligence and Law*, m.in. w Rzymie i San Diego.

Wśród rzeczonych publikacji należy wymienić: M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz A. Zienkiewicz, *Factor-based Parent Plan Support System*, [w:] *ICAAIL '13: Proceedings of the Fourteenth International Conference on Artificial Intelligence and Law*, red. E. Francesconi, B. Verheij, New York 2013, s.171-175; M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz A.Zienkiewicz, *Parent Plan Support System – Context, Functions and Knowledge Base*, [w:] *Business Information Systems Workshops, Lecture Notes in*

Business Information Processing, vol. 160, red. W. Abramowicz, Springer, Berlin, 2013, s. 160-171; M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz A. Zienkiewicz, *Factors and Dimensions in Parent Plan Support System*, [w:] *Transparenz. Tagungsband des 17 Internationalen Rechtsinformatik Symposions. IRIS 2014*, Salzburg, red. E. Schweighofer, F. Kummer, W. Hotzendorfer, Wiedeń 2014, s.103-111; M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, T. Żurek, *Representation of an Actual Divorce Dispute in the Parenting Plan Support System*, [w:] *Proceedings of the 15th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL '15)*, red. T. Sichelman, K. Atkinson, ACM New York 2015, s. 166-170; M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A.Zienkiewicz, T. Żurek, *Framing a Knowledge Base for a Legal Expert System Dealing with Indeterminate Concepts*, *The Scientific World Journal* 2015, Article ID 985425, 14 pages, doi:10.1155/2015/985425.

Wśród wspomnianych konferencji naukowych należy wymienić m.in.: XIV International Conference on Artificial Intelligence and Law, 10-14.06.2013, Rzym (referat: M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, *Factor-based Parent Plan Support System*); 16th International Conference on Business Information Systems (BIS 2013), 19-21.06.2013, Poznań (referat: M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, *Parent Plan Support System – Context, Functions and Knowledge Base*); Międzynarodową Konferencję IRIS 2014 „Internationales Rechtsinformatik Symposion”, 20-22.02.2014, Salzburg (referat: M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, *Factors and Dimensions in Parent Plan Support System*); The 15th International Conference on AI and Law (ICAIL 2015)”, 8-12.06.2015, San Diego (referat: M. Araszkiwicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, T. Żurek, *Representation of an Actual Divorce Dispute in the Parenting Plan Support System*).

Poza pracami nad *Parenting Plan Support System* w ramach analizowanego obszaru zainteresowań naukowych zostały podjęte również badania dotyczące:

- a) ról nowych technologii w pozasądowym rozwiązywaniu sporów;
- b) właściwości personalnych, utrudniających negocjacje kooperacyjne podczas rozwiązywania sporów rodzinnych, które można próbować „neutralizować” przy wykorzystaniu nowych technologii informatycznych;
- c) europejskiej platformy *Online Dispute Resolution*, stanowiącej alians prawa, ekonomii i nowych technologii informatycznych na tle internetowych transakcji transgranicznych.

Wyniki prowadzonych badań zostały opublikowane w następujących pracach: M.Araszkiwicz, A.Łopatkiewicz A. Zienkiewicz, *The Role of New Information Technologies in Alternative Resolution of Divorce Disputes*, *European Scientific Journal*, June 2014 Special edition vol. I, s.549-558; A. Zienkiewicz, *Nowe technologie informatyczne na tle pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich w prawie Unii Europejskiej*, *Edukacja Prawnicza* nr 10/2014, s. 15-18; M.Araszkiwicz, A.Łopatkiewicz A. Zienkiewicz, *Personal Traits that Hinder Cooperative Negotiations Regarding Familial Disputes and the Usage of Modern Informational Technology* [w:] *The 15th International Conference on Group Decision & Negotiation Letters*, red. B.Kamiński, G. Kersten, P. Szufel, M. Jakubczyk, T. Wachowicz, Warsaw School of Economics Press, Warszawa 2015, s. 83-90; A.

Zienkiewicz, *Europejska platforma ODR – alians prawa, ekonomii i nowych technologii informatycznych na tle internetowych transakcji transgranicznych*, [w:] *Prawo a ekonomia - alianse w budowie efektywnego państwa*, red. M. Kowalczyk, P. Majer, Olsztyn 2016, s. 251-260.

5.4. Metodyka pracy prawnika, wymowa prawnicza, specyfika wybranych dyskursów obecnych w ramach różnych ról zawodowych prawnika.

Czwarty obszar moich zainteresowań badawczych związany jest z wybranymi zagadnieniami metodyki pracy prawnika, wymowy prawniczej oraz specyfiki wybranych dyskursów obecnych w ramach różnych ról zawodowych prawnika.

Wśród opublikowanych wyników badań dotyczących podjętych problemów warto wskazać w szczególności na:

- a) tekst dotyczący celów, cech i modelowych etapów przebiegu tzw. refleksyjnej porady prawnej, obejmującej również procedurę ustalania i wyboru formy opanowania danego sporu – zob. A. Zienkiewicz, *Refleksyjna porada prawna* [w:] *Refleksyjność w prawie. Inspiracje*, red. J. Karczewski, M. Żuralska, Warszawa 2015, s. 197-212;
- b) tekst poświęcony identyfikacji kanałów możliwych zakłóceń komunikacyjnych oraz wskazaniom metodycznym, sformułowanym dla potrzeb prowadzenia mediacji z udziałem osób z uszkodzeniem słuchu, w tym przy udziale tłumacza języka migowego – zob. T. Czajczyk, A. Zienkiewicz, *Komunikacja w mediacji z udziałem osób z uszkodzeniem słuchu*, „Kwartalnik ADR. Arbitraż i mediacje” Nr 1/2012, Warszawa 2012, s. 47-64;
- c) tekst przedstawiający różnorodne role prawnika w mediacji – zob. A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Prawnik w mediacji*, „Kwartalnik ADR. Arbitraż i mediacje” Nr 2 /2013, Warszawa 2013, s. 35-55;
- d) rozważania poświęcone metodyce postępowania prawnika czy pracownika socjalnego, jako negocjatora lub mediatora zawarte w części pracy: A.Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007, s. 96-207 oraz A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Polubowne rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej. Komunikacja. Psychologia konfliktów. Negocjacje i mediacje socjalne*, Humanitas, Sosnowiec 2015, s. 81-139, 151-192.
- e) tekst ukazujący specyfikę tzw. dyskursu integracyjnego, opublikowany w książce poświęconej problematyce retoryki i wymowy prawniczej, zawierającej wykłady wybitnych aktorów i językoznawców oraz praktykujących prawników i przedstawicieli nauki prawa – zob. A. Zienkiewicz, *Specyfika dyskursu integracyjnego* [w:] J. Bralczyk, J. Dubois, G. Holoubek, Cz. Jaworski, Z. Krzemiński, G. Matyszkiewicz, J. Naumann, K. Piesiewicz, M. Radwan-Rohrenscheff, A. Rościszewski, J. Stuhr, A. Tomaszek, J. Wasilewski, E. Wende, T. De Virion, Z. Zapasiewicz, J. Zajadło, K. Zeidler, A. Zienkiewicz, *Wymowa prawnicza, Wydanie czwarte*, Warszawa 2014, s.189-199.

Zainteresowanie zagadnieniami metodyki pracy prawnika, wymowy prawniczej oraz specyfiki wybranych dyskursów obecnych w ramach różnych ról zawodowych prawnika zaowocowało

ponadto moim dwukrotnym udziałem w eksperckim zespole wykładowców seminarium „Wymowa prawnicza”, zorganizowanym przez WPiA UKSW, WPiA UG, Ośrodek Badawczy Adwokatury, Fundację Adwokatury Polskiej oraz redakcję czasopisma „Edukacja Prawnicza” (C.H.Beck), a także prowadzeniem od kilku lat zajęć dydaktycznych dla doktorantów WPiA UWM w Olsztynie z przedmiotu „Metody badawcze w naukach prawnych”.

5.5. Psychologia i prawo

Moje zainteresowanie prowadzeniem badań nad wybranymi aspektami zjawiska prawa oraz praktyki prawniczej z uwzględnieniem dorobku innych nauk, a zwłaszcza psychologii, w znacznej mierze wzmocniły doświadczenia wyniesione z kontaktu z klientami/stronami sporów w ramach działalności w charakterze radcy prawnego i mediatora, a także interdyscyplinarna aktywność edukacyjna. Szczególnie inspirujące okazało się kształcenie (w tym własne) i wymiana poglądów w związku z prowadzonymi od wielu lat autorskimi zajęciami wykładowymi, ćwiczeniowymi lub warsztatowymi z przedmiotu specjalizacyjnego „Psychologia prawa”, skierowanego do studentów V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie oraz przedmiotów specjalistycznych z zakresu retoryki, komunikacji, negocjacji i mediacji, prowadzonych dla dyplomantów o różnym profilu wykształcenia na studiach podyplomowych z zakresu mediacji i innych form ADR, m.in. na Wydziałach Prawa i Administracji UWM w Olsztynie, UMCS w Lublinie oraz UJ w Krakowie. Niezwykle cennym doświadczeniem było ponadto pełnienie funkcji kierownika studiów podyplomowych „Mediacja i inne Alternatywne Formy Rozwiązywania Sporów” na WPiA UWM w Olsztynie, co dało możliwość stworzenia, koordynowania i ewaluacji procesu realizacji programu nauczania, obejmującego relewantne teoretyczne i praktyczne zagadnienia prawne oraz z zakresu komunikacji, psychologii, socjologii oraz teorii i praktyki różnych form ADR, który wdrażał interdyscyplinarny zespół ekspertów, złożony nie tylko z nauczycieli akademickich ale również praktykujących prawników, mediatorów, pracowników socjalnych i psychologów.

W ramach prowadzonych badań łączących perspektywę prawa i psychologii podjęto w szczególności:

- a) kwestię zidentyfikowania fundamentalnych idei orientacji *Therapeutic Jurisprudence*, dotychczas prawie nieznaną polskiej nauce prawa – zob. A. Zienkiewicz, *Therapeutic Jurisprudence* [w:] *Filozoficzne i teoretyczne zagadnienia demokratycznego państwa prawa*, red. M. Andruszkiewicz, A. Breczko, S. Oliwniak, Białystok 2015, s. 173-180. Co w toku dalszych prac zaowocowało rozważaniami na temat terapeutycznego wymiaru prawa – zob. A.Zienkiewicz, *Terapeutyczny wymiar prawa* [w:] *Wymiary prawa. Teoria. Filozofia. Aksjologia*, red. M.Herman, M.Krotoszyński, P.F.Zwierzykowski (monografia w przygotowaniu).
- b) analizę transformatywnego wymiaru dyskursu integracyjnego, spotykanego w praktyce prawniczej, zwłaszcza podczas negocjacji opartych na współpracy i mediacji. Badania podejmowane były m.in. z perspektywy psychologicznej teorii ontogenezy Lawrence’a Kohlberga,

w tym celem zweryfikowania czy jego ustalenia dotyczące rodzajów motywacji i sposobów uzasadnienia podejmowanych decyzji przez człowieka (ukazujących poziom rozwoju społeczno-moralnego) można, a jeżeli tak to w jakim zakresie adaptować na grunt dyskursu integracyjnego, przejawiającego się zwłaszcza poprzez decyzje w zakresie dokonania ustępstw i zawarcia porozumienia przez strony w sytuacji sporu. Wyniki prac badawczych zostały zaprezentowane w tekście: A. Zienkiewicz, *Transformacyjny wymiar dyskursu integracyjnego. Kilka uwag z perspektywy psychologicznej teorii ontogenezy Lawrence'a Kohlberga*, Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Sylwestrzaka, „Studia Prawnoustrojowe” nr 26/2014, s. 381-396;

c) wybrane zagadnienia dotyczące komunikacji interpersonalnej i psychologii konfliktów oraz kwestię metody wieloaspektowego diagnozowania sporów prawnych z uwzględnieniem szerokiej perspektywy od prawa do psychoterapii – zob. A. Zienkiewicz, *Holistyczna metoda diagnozy sporów prawnych – od prawa do psychoterapii* [w:] *Rozwiązywanie sytuacji konfliktowych w wymiarze jednostkowym i społecznym*, red. M. Plucińska, Poznań 2014, s. 225-234; A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Polubowne rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej. Komunikacja, psychologia konfliktów, negocjacje i mediacje socjalne*, Sosnowiec 2015, s.55-80;

d) kwestię identyfikacji i kategoryzacji obaw stron przed rozwiązywaniem sporów na drodze mediacji – zob. A.Zienkiewicz, *Obawy stron przed rozwiązywaniem sporów poprzez mediację* [w:] *Mediacje w prawie*, red. J.Czapska, M.Szeląg – Dylewski, Kraków 2014, s.29-44;

e) problematykę głównych, konkurencyjnych stylów i źródeł podejmowania decyzji oraz orientacji kształtowania relacji interpersonalnych, tj. tzw. „*Thinking Style of Decisionmaking*” i „*Right orientation*” w opozycji do tzw. „*Feeling Style of Decisionmaking*” oraz „*Ethic of care*”, wyróżnianych w odniesieniu do koncepcji typów osobowości Carla Gustawa Junga oraz tzw. „*The Myers-Briggs Type Indicator*” (MBTI), stanowiącego narzędzie psychologiczne służące ustalaniu i ocenie stylu poznawczego człowieka. Rozważania prowadzone z wymienionej perspektywy objęły refleksją m.in. różne postawy spotykane podczas doradztwa i reprezentacji prawnej oraz czynniki personalne sprzyjające kooperacji stron w procesie decyzyjnym prowadzonym w celu rozwiązania sporu – zob. A.Zienkiewicz, „*Feeling versus Thinking Style of Decisionmaking*” - *czynniki personalne sprzyjające kooperacji stron w procesie decyzyjnym prowadzonym w celu rozwiązania sporu*, [w:] *Zagadnienia stosowania prawa. Perspektywa teoretyczna i dogmatyczna*, red. W.Dziedziak, B.Liżewski, Lublin 2015, s.243-254. Dopełniając podjęta została również problematyka czynników personalnych utrudniających prowadzenie negocjacji kooperacyjnych, w tym w zakresie sporów rodzinnych, których „neutralizacji” może pomóc odpowiednie wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych – zob. M. Araszkiewicz, A. Łopatkiewicz, A. Zienkiewicz, *Personal Traits that Hinder Cooperative Negotiations Regarding Familial Disputes and Usage of Modern Informational Technology*, [w:] *The 15th International Conference on Group Decision & Negotiation Letters*, red. B.Kamiński, G.Kersten, P.Szufel, M.Jakubczyk, T.Wachowicz. Warsaw School of Economics Press, Warszawa 2015, s.83-90;

f) zagadnienie tzw. „prawniczej osobowości”, w kontekście właściwości personalnych prawnika, które mogą stanowić istotne czynniki współkształtujące indywidualny zakres i specyficzny sposób wykonywania ról zawodowych i to nie tylko w obrębie tej samej profesji, ale również konkretnej roli zawodowej, wykonywanej w jej ramach – zob. A.Zienkiewicz, *The Lawyer Personality. Właściwości personalne prawnik a wykonywanie roli zawodowej*, Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej, nr 1 (16) marzec 2018, s.94-102.

Praca nad najnowszą i najszerszą problematyką badawczą dotyczącą holistycznego podejścia do prawa, ról i kompetencji prawnika oraz wykonywania praktyki prawniczej, zaowocowała wydaniem przedstawionej do oceny monografii, poświęconej autorskiej koncepcji holizmu prawniczego, skonstruowanej z perspektywy wybranych idei nowatorskiego ruchu prawniczego „*Comprehensive Law Movement*”. Sformułowana koncepcja ze względu na jej założone cele i szeroko zakreślony obszar zainteresowań objęła wiele relewantnych zagadnień, w tym w szczególności: specyficzną podmiotową i sprawczą relację: „prawo – podmiot prawa – prawnik” oraz holistyczne podejście do realizacji przez prawnika różnorodnych ról zawodowych podczas doradztwa, reprezentacji, prewencji prawnej, opanowywania sporów czy wymierzania sprawiedliwości. Zaprezentowane w rozprawie wieloaspektowe (w tym interdyscyplinarne) ustalenia ujawniły nowe problemy badawcze, w tym kolejne pola potencjalnej aktywności prawników, którymi z perspektywy założeń holizmu prawniczego zamierzam zająć się w najbliższej przyszłości.

Olsztyn, dnia 16.10.2018 r.

Adam Zienkiewicz